

Broj 2., 2015.g.

NASLOVNICA

SADRŽAJ

INTERVJU S POVODOM

KRITIKA

MANIFESTACIJE

L. PIF

L. Lutkokaz

L. 5. Hrvatski bijenale
ilustracije

L. Osmi GLAZ-B-OS

L. Klavirski koncert

L. Filmska nagrada LUX

L. Čelić E. O nagradi,
filmovima...L. Seminar mladih
kritičara Cluj

ESEJI

MEDUNARODNA

SURADNJA

IZ STRUKE ZA STRUKU

Edi Čelić

Dječje kazalište Branka Mihaljevića

elephant.edgory@gmail.com

Izveštaj s dodjele filmske nagrade LUX i kritika filma *Ida*, režija Pawel Pawlikowski; produkcija Opus Film, Phoenix Film; 16. – 17. prosinca 2014., Strasbourg

O nagradi, filmovima i pobjednicima

Nagrada odlazi u Poljsku! Nakon nedavnog trijumfa na dodjeli Europskih filmskih nagrada, *Ida* ponavlja svoj uspjeh, ali ovog puta u Strasbourgu. Dugačak je put i velik broj konkurenata koji ambicijom i kvalitetom postavljaju prepreke na stazi do osvajanja priznanja Europskog parlamenta. Svečanim je proglašenjem crno-bijelo ostvarenje Pawela Pawlikowskog službeno postalo osmim nositeljem filmske nagrade LUX.

Svečana dodjela filmske nagrade LUX u Plenarnoj komori Europskog parlamenta u Strasbourgu – finalisti
Fotografija © European Union 2014

Želeći naglasiti fundamentalnu ulogu kulture u formiranju društva, Europski parlament 2007. godine pokreće inicijativu kojom će film postati presudnim posrednikom u razvijanju dijaloga među stanovnicima Europe. Filmska umjetnost ima sposobnost unifikacije svih postojećih medija, te tako biva logičnim odabirom u promociji ideje o Europi koja će kinematografijom rastvarati i obogaćivati debatu o ključnim pitanjima Unije, istovremeno potičući cirkulaciju europske (ko)produkcije unutar nje same. Sudjelovanje na takvom natječaju, osim zanimljive statue i pohvale radu, podrazumijeva i beneficije poput promocije i distribucije triju filmskih finalista uz prijevod titlova

na dvadeset i četiri jezika koja (trenutno) čine Uniju. Doći do završnice obilježava značajan trenutak za sva tri uratka.

Predstavljanjem svojih štitenika svim zemljama članicama, u periodu trajanja dana LUX filma, dolazi do stimulacije javnosti koja zbog intenzivnog marketinga počinje zahtijevati upravo takve sadržaje. Time se rastvara prostor afirmaciji, ne samo na europskom, nego i globalnom tržištu.

Kompeticija je žustra. Desetomjesečno putovanje započinje u Bruxellesu, gdje u ožujku dvadeset filmskih poznavalaca vrši selekciju između više od šezdeset prijavljenih filmova, sužavajući izbor na deset njih koji od trenutka službene objave na Karlovy Vary festivalu, konkuriraju u utrci za glavnu nagradu. Na Venecijanskom filmskom festivalu obznanjuju se finalisti, a na svečanoj dodjeli u Strasbourgu pobjednik.

Ovogodišnju su završnu trojku činili francuski *Girlhood (Bande de filles)*, slovenski *Razredni neprijatelj (Razredni sovražnik)* i poljski pobjednik *Ida*. Ovi, tematski i izričajem, u potpunosti različiti filmovi gotovo da i ne posjeduju neke veće kvalitativne razlike, te kao takvi zasluženo egzistiraju u najužem krugu selekcije.

U brojnim izjavama novinarima, redateljica Céline Sciamma govori o dualnom karakteru vlastitog filma koji kroz jedinstvenost priče govori o specifičnosti svjetonazora poznatog joj podneblja. Uradak istovremeno transponira svoj prostorom „ograničen“ sadržaj, te ga autor upravo detaljnim tretiranjem tematike čini univerzalnim. *Girlhood* progovara o međusobnim odnosima unutar grupe djevojaka pariškog predgrađa, te o izazovima njihove transformacije u zrele, samostalne žene. Rok

Biček, u svom filmu kreira reprezentaciju vlastite nacije, gdje kroz različitost *tipova* koji čine fabulu vrši kritiku ne samo slovenskog, već i društva općenito. Njegov prvi samostalni (dugometražni) uradak tretira temu pobune srednjoškolaca protiv trenutnih konvencija, ali i paradoksalnost takve pobune u okruženju čijem su formiranju sami doprinijeli.

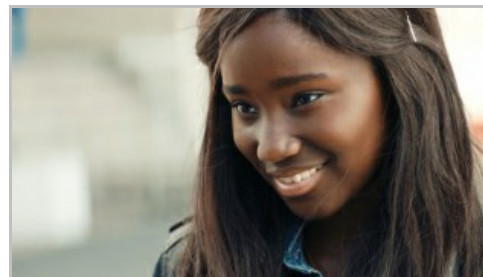
Gledati *Idu* znači razumno uroniti u prošlost i ubrzo zatim izroniti natopljen sentimentom. Kroz iznenađujuću nepristranost, *Ida* iznosi par djelomično fiktivnih sudbina stigmatiziranih posljedicama Drugog svjetskog rata. Ova upečatljiva reminiscencija govori o djelovanju nepoznatih informacija i potisnutih sjećanja na odluke koje treba donijeti za dostojniju budućnost. *Ida* ostavlja utisak zabrinjavajuće izvanrednosti. Fuzijom sada već zrele režije (Pawel Pawlikowski), minucioznog scenarija (Pawlikowski i Rebecca Lenkiewicz), glumačke neposrednosti, te audio-vizualne impresivnosti nastaje atipičan primjerak *art filma*. Specifična univerzalnost sadržaja i izvanrednost produkcije nadilaze potrebe inače ciljanog tržišta, te uradak istovremeno postaje potrebitim i komercijalnoj publici.

Autorov do sada najintimniji uradak, počiva na reminiscenciji vlastitog viđenja Poljske u periodu 60-ih godina dvadesetog stoljeća. Njegova su sjećanja poprilično formirana sivilom posljedica ratnih razaranja, te (ponajviše) privatnim, obiteljskim fotografijama ljudi i eksterijera tog vremena. Redatelj tako, zbog pouzdanosti memorije i privrženosti sjećanju na točnu sliku vlastitog odrastanja, svjesno odabire crno-bijelu tehniku snimanja kako bi kroz takvu autentičnost postigao kredibilitet, ali i prepoznatljiv identitet. U završnici gledatelj lista stranice sadržajno jasnog foto-albuma. *Ida* posjeduje izraženu vizualnost zbog koje dulje pamtimo osamdeset i dvije minute tuđeg životnog putovanja. Scenarij koji u osnovi obrađuje pitanje identiteta, prošao je kroz žanrovsku transformaciju od beskarakternog trilera do refleksivne i neuobičajene drame ceste. Likovi tragove i odgovore pronalaze gotovo uvijek negdje na putu. Rebecca Lenkiewicz pomaže redatelju pronaći karakter i originalnost u već postojećem, ali nezadovoljavajućem predlošku. Ova uglavnom kazališna autorica namjerno i s pretjerivanjem raspisuje tekst. U toj gomili detektira malobrojne replike dostatne za stvaranje dijaloga ogoljenih scena, te generalno mjesto sukoba umjesto između likova, pozicionira više unutar njih. Iako su konsekvence rata bitan element u razvoju radnje, te tako povodljiva tema u svijetu traženja krivaca za vlastitu zlu sreću, fokus je gotovo uvijek stavljen na revalorizaciju identiteta protagonista. *Ida* se tako, iako smještena u period, udaljava od njega i postaje aktualnom.

Okosnicu filma čine dvije žene povezane zajedničkom obiteljskom prošlošću. *Ida*, odrasla u katoličkom samostanu, neposredno pred polaganje zavjeta, saznaje kako je zapravo židovsko siroče spašeno pred sam kraj Drugog svjetskog rata. Samo pod uvjetom kontaktiranja jedinog živućeg člana obitelji, mamine sestre Wande, *Ida* smije nastaviti svoje duhovno posvećenje. Iz izoliranog svijeta konfesionalnosti ona prelazi u do tada neokušanu, bučnu sredinu profanih principa čije je očito utjelovljenje njena teta Wanda, nemirna i poročna žena, progonjena nerazjašnjenom povijesti svoje obitelji. Osamnaestogodišnja se distanca postepeno smanjuje. Otkrivajući nove detalje obiteljske drame, Wandinu početnu hladnoću zamjenjuje ozbiljna, ovisnička privrženost, a *Ida* zastranjuje od svojih načela, te propitkuje poročnost i seksualnost, djelomično se izjednačavajući s likom Wande. Izražen početni kontrast likova i svjetonazora koji se postupno miješaju poput dvaju komplementarnih boja blago asocira na Bergmanovu *Personu*, prepunu sličnih elemenata izjednačavanja. Pisanje uvjerljivo kompleksnih ženskih likova u svjetskoj krizi nedostatka istih, nezanemariv je, pohvalan podvig autora scenarija.

U posljednjih dvadesetak godina prisutan redateljski postupak forsiranja potresnih (sve češće vizualno zgražajućih) sadržaja u svrhu emotivnog angažmana publike, postao je proziran potez u kojem oštromniji gledatelj prepoznaje manipulaciju i odbija reagirati, osim ako ta ista potresnost nije svrhovita. Drugi svjetski rat, holokaust, Židovi, mrtvi preci, pijanci, ubojstva i samoubojstva; svega toga ima i u *Idi*. Podliježe li i Pawlikowski predvidljivom trendu plasiranja uočljivo nemotiviranog šoka? Nikako. Zapravo, u svaki dramatični punkt filma on upisuje lakoću, a upravo se u tom prostoru formira iskrena i neposredna reakcija publike. Inzistirajući na nepatetičnosti glumačke igre, sentimentalnost sadržaja rezonira glasnije nego uobičajeno isprazno siljenje tragičnosti. Uz to, Pawlikowski dopušta gledatelju da povremeno, kroz pažljivo izbalansiranu duhovitost, i malo predahne od sve te silne težine. Uradaku isto vrijeme obiluje nizom komičnih izbojaka, stavljajući cjelinu u hvalevrijednu emotivnu ravnotežu.

Grad u koji *Ida* pristiže ispunjen je bukom, svjetlom i glazbom. U suprotnosti prigušenosti i zaglušnosti tišine samostana, nova sredina konstantno pulsira ritmom. Kontrasti zvuka jednako su promišljeni kao i sve ostale oprečnosti

Celine Sciamma: *Girlhood*
Fotografija Lux Prize

Pawel Pawlikowski: *Ida*
Fotografija Lux Prize

filma. U zvučnom sukobu suvremene glazbe perioda i klasičnih skladbi ističe se unutarnja drama kroz koju Ida prolazi, jer njoj se ipak (između ostalog) svidio i jedan jazz saksofonist. Doživajući je *Naimom* Johna Coltranea, uštkava njenu čistunsku savjest, izazivajući u njoj buđenje onog prespavanog dijela sazrijevanja. Redateljski postupak gdje glazba istovremeno vrši naraciju, stvara atmosferu, nadograđuje igru, te argumentira motivaciju, precizna je bravura kojom Pawlikowski zaokružuje svoje djelo.

Ida fabulom ne ostavlja utisak neke veće originalnosti, ali zato oblikovanjem priskrbiljuje epitet izuzetnosti. Zastranjivanje publike od neshvatljivih koncepta, nije nužno problem publike, nego onoga tko (očito nejasno) iznosi sadržaj. Zato i ne iznenađuje njena gravitacija lakšim filmovima, koji barem razumljivo iznesu priču. No, čitati i slušati o nekoj tamo *Idi* koja se od nezavisnog filma polagano transformira u razvikani, za Oscara potencijalno nominirani film, svjedoči o mogućem pomirenju *arta* i *popa*.

Ovo djelo je dano na korištenje pod licencom [Creative Commons Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).